

สื่อสาธารณะ : แนวคิด บทบาท และความเป็นไปได้ในประเทศไทย¹

(บทสรุปสำหรับผู้บริหาร)

จิตินันท์ พงษ์สุทธีรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้เมืองของรัฐที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

ข้อความข้างต้นนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งแสดงออกถึงเจตนารมณ์ที่ยึดถือว่า “คลื่นความถี่” จัดเป็นทรัพยากรสาธารณะ หรือในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “สินค้าสาธารณะ” (Public Goods) และต้องการให้ระบบการสื่อสารมวลชนของประเทศดำเนินไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย อย่างไรก็ตาม ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวยังมีคำถามที่อาจตีความได้แตกต่างกันไปตามทัศนคติของแต่ละคน โดยเฉพาะคำว่า “เพื่อประโยชน์สาธารณะ” และ “ประโยชน์สูงสุดของประชาชน” จึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้ที่ต้องการจะหาคำอธิบาย โดยการสังเคราะห์และวิเคราะห์องค์ความรู้ทั้งจากภายในและต่างประเทศ รวมถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อแสวงหาแนวทางที่เป็นไปได้ของประเทศไทยในการสร้างและส่งเสริมระบบสื่อสารมวลชนให้ไปดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้จึงมุ่งไปที่การตอบคำถามว่า

- ระบบสื่อกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะคืออะไร และมีคุณค่าต่อสังคมอย่างไร
- สื่อสาธารณะในต่างประเทศมีพัฒนาการและรูปแบบการดำเนินงานเช่นใด
- สื่อมวลชนในประเทศไทยมีลักษณะเป็นสื่อสาธารณะหรือไม่
- จะมีแนวทางเช่นใดในการสนับสนุนให้เกิดสื่อสาธารณะอย่างแท้จริงในประเทศไทย

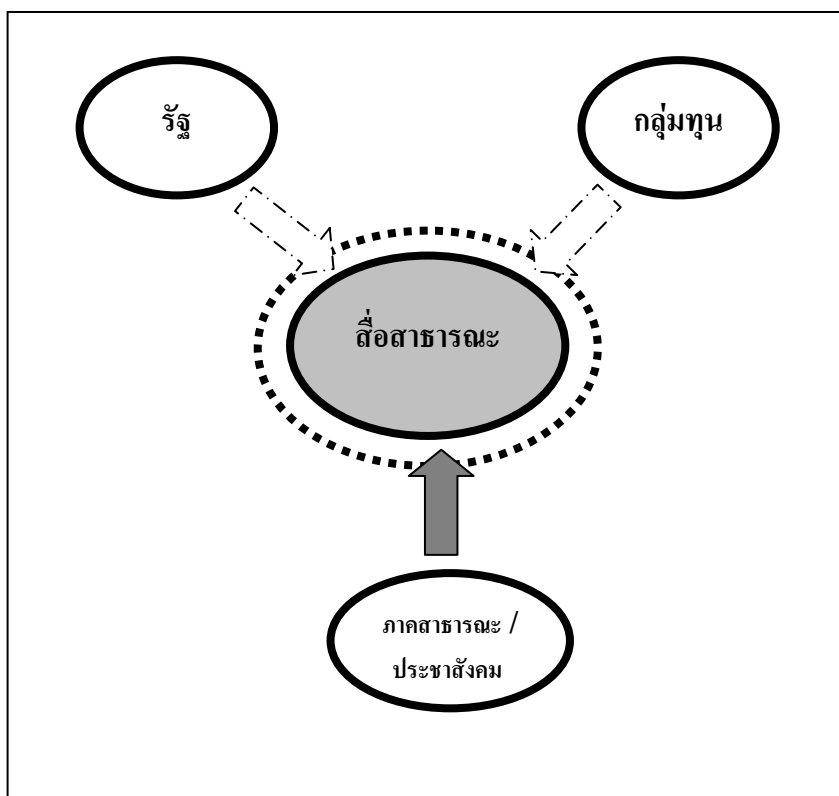
---

¹ รายงานฉบับนี้เป็นเนื้อหาโดยสรุปของงานวิจัย ผู้สนใจสามารถดูฉบับเต็มได้จากงานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ ซึ่งอยู่ในชุดโครงการ “ปฏิรูประบบสื่อ” โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ตามสัญญาเลขที่ RDG4510020 ความคิดเห็นในรายงานฉบับนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

I : แนวคิดและบทบาทของสื่อสาธารณะ

ระบบกระจายเสียงเพื่อสาธารณะมีรากฐานมาจากการกำเนิดของบริษัทกระจายเสียงแห่งอังกฤษ หรือ “BBC” (British Broadcasting Corporation) เมื่อ ค.ศ. 1927 ซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องสื่อสาธารณะได้รับความสนใจในวงกว้างยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของสื่อสาธารณะ (Public Service Broadcasting) กับสื่อเชิงพาณิชย์ (Commercial Broadcasting) แล้ว สื่อสาธารณะมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงประชากรของประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างและส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ โดยเป็นเสมือน “พื้นที่สาธารณะ” ของประชาชนทุกคนในประเทศ ในขณะที่สื่อเชิงพาณิชย์มีเป้าหมายทางการค้าและมีรายได้หลักมาจากค่าโฆษณา ผู้ชมรายการจึงเปรียบเสมือนเป็น “ผู้บริโภค” ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของสินค้าต่างๆ สื่อเชิงพาณิชย์จึงเปรียบเสมือนเป็นตลาดที่เป็นพื้นที่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกัน

ปรัชญาพื้นฐานของสื่อสาธารณะคือ การเป็นระบบกระจายเสียงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ชม/ผู้ฟัง ซึ่งยอมเป็นไปได้อย่างหากสื่อกระจายเสียงดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของภาครัฐหรือต้องพึ่งพารายได้จากการโฆษณาของภาคธุรกิจเอกชน เนื่องจากภาครัฐย่อมต้องการให้สื่อกระจายเสียงเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาล ซึ่งอาจเป็นการขัดขวางการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศ ส่วนสื่อกระจายเสียงที่ต้องพึ่งพารายได้จากการโฆษณาเป็นหลักย่อมต้องนำเสนอรายการที่เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสินค้าได้มากที่สุด ดังนั้นการที่สื่อกระจายเสียงได้รับอิทธิพลจากรัฐหรือกลุ่มทุนมากเกินไป ย่อมทำให้สื่อกระจายเสียงนั้นมิได้นำเสนอรายการเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง แนวคิดพื้นฐานในการจัดตั้งระบบกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะจึงเป็นการสร้างองค์กรที่ปลอดจากอิทธิพลของ “รัฐ” และ “กลุ่มทุน”

นอกจากแนวคิดพื้นฐานที่ต้องห่างไกลจากอิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุนแล้ว สื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ จำเป็นต้องมีหลักการสำคัญ คือ

- ประชาชนทุกคนสามารถรับฟัง/รับชมได้
- ผู้ผลิตรายการมีเสรีภาพและความเป็นกลางในการนำเสนอ
- มีเนื้อหารายการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับประชาชนทุกกลุ่ม
- มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

II : ประสบการณ์จากต่างประเทศ

BBC : ต้นแบบสื่อสาธารณะ

รัฐบาลอังกฤษจะเป็นผู้เสนอรายชื่อกณะกรรมการบริหารของ BBC มีจำนวน 12 คน ที่มาจากสาขาอาชีพที่ต่างกัน เพื่อเป็นคณะกรรมการบริหาร โดยมีธรรมนูญตราเป็นกฎหมายรับรองความเป็นอิสระของ BBC และได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการใช้สื่อ (License Fee) เป็นหลักโดยเก็บจากประชาชนผู้มีเครื่องรับ BBC นับเป็นเครือข่ายระดับชาติทุกคนยอมรับในฐานะระบบกระจายเสียงเพื่อสาธารณะที่อุทิศตนให้บริการแก่สังคม และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก สถานภาพที่เป็นอิสระจากทั้งรัฐและเอกชน รวมทั้งไม่มีแรงกดดันจากตลาดทำให้อยู่ในสถานะที่ไม่ขึ้นต่อแรงกดดันทางการเงินจากกลุ่มทุนและจากรัฐ จึงมีความกล้าที่จะนำเสนอรายการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานขององค์กรอย่างโปร่งใส

PBS : สื่อสาธารณะแบบอเมริกัน

PBS เป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร มีหน้าที่ในการจัดหารายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ และบริการที่เกี่ยวข้องให้แก่สถานีต่างๆที่เป็นสมาชิกที่มีได้ดำเนินการเพื่อการดำเนินงาน 350 สถานีที่ให้บริการใน 50 มลรัฐของประเทศ โดยสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสมาชิก PBS คือ ผู้ประกอบการที่ได้รับใบอนุญาตเพื่อการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย องค์กรชุมชน วิทยาลัย/มหาวิทยาลัย หน่วยงานของรัฐ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น หรือเขตเทศบาล เนื้อหารายการที่เป็นจุดเด่นของ PBS คือ บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนถึงระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม ข้อวิจารณ์ที่มีต่อ PBS คือ การเป็นระบบสาธารณะที่ต้องพึ่งพิงรายได้จากการบริจาคของภาคเอกชนมากขึ้น จึงทำให้เนื้อหารายการเริ่มเปลี่ยนไปเน้นรายการที่มีผู้ชมมากขึ้น

NHK : สื่อสาธารณะตะวันออก

เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 SCAP ซึ่งมีนโยบายให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตยจึงได้ยกเลิกกฎระเบียบต่างๆที่รัฐใช้ควบคุมสื่อ และออกกฎหมายกระจายเสียงในปี ค.ศ. 1950 กำหนดให้การกระจายเสียงเป็นระบบคู่ขนาน โดยระบบหนึ่งมี NHK ซึ่งจะเปลี่ยนโครงสร้างมาเป็นบริษัทสาธารณะดูแล และดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชน มีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมจาก

ผู้ชมผู้ฟัง ส่วนอีกระบบจะเป็นการกระจายเสียงที่ดำเนินการโดยเอกชน โดยกำหนดให้ NHK มีหน้าที่ในการเผยแพร่รายการที่มีคุณภาพ ประเภทรายการข่าว การศึกษา วัฒนธรรม และรายการบันเทิง เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของประชาชนและยกระดับวัฒนธรรมของชาติ

III : สื่อมวลชนไทยกับบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาของสื่อมวลชนไทย ทำให้มองเห็นพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทย ที่เติบโตผ่านวิกฤตการณ์ทางการเมือง และมีบทบาทในการร่วมกับประชาชนเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย จนกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่เป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” ให้กับสังคมได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังมีพลวัตการต่อสู้ทางอุดมการณ์ของตนเองมายาวนาน และมีการจัดตั้งสมาคมวิชาชีพเพื่อการรักษาสิทธิเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์หลายองค์กรด้วยกัน

ในขณะที่ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีลักษณะเด่นอยู่ที่การนำเสนอเสียงและภาพจึงเข้าถึงประชาชนในวงกว้างและมีผลต่อการโน้มน้าวผู้รับสื่อ ได้ง่ายกว่าหนังสือพิมพ์ ทำให้รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมสื่อทั้งสองประเภทค่อนข้างมาก ส่วนภาคธุรกิจเอกชนหรือกลุ่มทุนต่างๆที่เข้ามามีบทบาทต่อสื่อทั้งสองมากขึ้นภายหลังการเปิดสัมปทานของรัฐในยุคหลัง ก็มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อการเข้าถึงผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายขององค์กรมากกว่าจะดำเนินไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้ทำหน้าที่ในการเป็น “สื่อสาธารณะ” ของสังคมน้อยกว่าศักยภาพที่ตนมีอยู่และน้อยกว่าสื่อประเภทหนังสือพิมพ์อย่างชัดเจน

เมื่อเปรียบเทียบกับระบบโทรทัศน์ในต่างประเทศ จึงเห็นความไม่สมดุลของระบบอย่างชัดเจน เนื่องจากระบบโทรทัศน์ในต่างประเทศจะจัดให้มีสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะควบคู่ไปกับโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ โดยจัดแบ่งสัดส่วนตามความเหมาะสม การขาดหายไปของโทรทัศน์สาธารณะในประเทศไทย จึงทำให้สังคมต้องสูญเสียประโยชน์อันพึงได้รับจากระบบสื่อสารมวลชนในหลายๆด้าน หากพิจารณาจากผลประโยชน์ของสาธารณะที่พึงได้รับจากระบบสื่อสารมวลชนซึ่งถือเป็นการดำเนินตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 40 และ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2543 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมไทยจะต้องร่วมกันผลักดันสถานีโทรทัศน์สาธารณะให้เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย

หากพิจารณาจากอิทธิพลของสื่อประเภทต่างๆที่มีต่อสังคมไทย จะพบว่าสื่อโทรทัศน์มีนัยสำคัญต่อสังคมมากที่สุดอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ปริมาณและในแง่ของคุณภาพ ดังนั้นการผลักดันให้เกิดสื่อสาธารณะขึ้นในประเทศไทยโดยที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้และสามารถรักษาความสมดุลของระบบสื่อสารมวลชนไว้ จึงต้องมุ่งไปที่การสร้าง “สถานีโทรทัศน์สาธารณะ” ขึ้นซึ่งจำเป็นต้องปรับแนวคิดและประสบการณ์จากต่างประเทศให้เหมาะสมกับลักษณะและบริบทของสังคมไทย

แนวทางในการสร้างโทรทัศน์สาธารณะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ การพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดระบบสถานีโทรทัศน์ที่มีอยู่ และการสร้างโทรทัศน์ช่องใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อสาธารณะโดยเฉพาะ ในกรณีของการจัดระบบโทรทัศน์ที่มีอยู่นั้น สทท.11 นับว่ามีความเหมาะสมมากที่สุดเนื่องจากตามวัตถุประสงค์เดิมของช่อง 11 คือการเป็น “สื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ” อย่างไรก็ตาม การจัดระบบองค์กรของ สทท. 11 ให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริงก็มีอุปสรรคที่ต้องพิจารณา 2 ประการ คือ “โครงสร้างของสถานี” และ “วัฒนธรรมองค์กร” ซึ่งนับเป็นปัญหาที่สำคัญมาก เพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับกลไกทางอำนาจที่ฝังลึกมายาวนาน จึงไม่สามารถฟันธงได้ว่า ความพยายามจัดระบบ สทท. 11 ใหม่จะทำให้อิทธิพลจากภาครัฐลดลงได้หรือไม่ ส่วนอุปสรรคของการสร้างสถานีใหม่ ก็มีอุปสรรคที่สำคัญด้านต้นทุนและการวางกรอบกติกา แม้ว่าจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญเช่นกัน แต่หากยึดมั่นใน “รัฐธรรมนูญ” ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแล้ว ภาครัฐและภาคประชาสังคมจึงมีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรของประเทศในด้านต่างๆ เพื่อให้ “สื่อสาธารณะ” เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในประเทศไทย แนวทางที่เหมาะสมที่สุดกับประเทศไทยในปัจจุบัน จึงน่าจะอยู่ที่การสร้างสถานีโทรทัศน์ขึ้นมาใหม่ เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ

IV : แนวทางการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะในประเทศไทย

สถานการณ์ปัจจุบันนับเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดตั้ง “โทรทัศน์สาธารณะ” ขึ้นในประเทศไทย ด้วยเหตุผลสำคัญสองประการ

ประการแรก ระบบสื่อสารมวลชนของไทยกำลังเข้าสู่ ยุคการเปลี่ยนถ่ายอำนาจการควบคุมจากที่ “รัฐ” เคยเป็นผู้กำหนดบทบาทของสื่อ กลายเป็นยุคสมัยที่ “กลุ่มทุน” ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศกำลังมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นหากสังคมนิ่งเฉย ก็คือ รายการบันเทิงจะครอบงำสื่อทุกประเภท และรายการข่าวจะเป็นเพียงการนำเสนอเรื่องราวของรัฐบาลโดยปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประการที่สอง ด้วยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2543 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าถึงการรับรองการจัดตั้งสื่อสารมวลชนที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ เหตุผลทั้งสองประการทำให้ช่วงเวลานี้นับเป็นเวลาเหมาะสมที่สุดที่สังคมจะร่วมกันจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะขึ้น สถานีแห่งนี้จะเป็นเสมือนการสร้างเส้นทางสาธารณะให้กับระบบสื่อสารมวลชนเพื่อสาธารณะอื่นๆที่จะตามมา ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ชุมชน วิทยุสาธารณะและวิทยุชุมชน ซึ่งมีโทรทัศน์สาธารณะเป็นศูนย์กลางเครือข่าย

สิ่งสำคัญประการแรกที่ควรยึดถือเป็นแนวทางในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะของประเทศไทยอยู่ที่ การสร้างองค์กรที่มีความเป็นอิสระ โดยให้ภาคสาธารณะหรือประชาสังคม (Civil Society) ได้ร่วมกันเป็นผู้ควบคุมดูแลสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ซึ่งต้องเป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐและกลุ่มทุนต่างๆอย่างแท้จริง

ในแง่ของปัจจัยสนับสนุนการจัดตั้ง นับเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 3 ส่วนคือ

- การออกแบบระบบการควบคุมการดำเนินงาน : จะต้องเป็นองค์กรอิสระที่ไม่แสวงหากำไร โดยมีคณะกรรมการของสถานีที่มีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากสังคม และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบรายการ
- เนื้อหารายการ : จะต้องมีความหลากหลายเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปจากระบบ และเพิ่มมาตรฐานให้กับรายการที่มีอยู่ในปัจจุบัน
- แหล่งที่มาของเงินสนับสนุน : เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของเงินสนับสนุน 5 ทางเลือก ได้แก่ การเก็บค่าธรรมเนียมการรับชม งบประมาณจากรัฐบาล รายได้จากการโฆษณา การบริจาค และการเก็บภาษีจากสถานีอื่น ภายใต้บริบทของสังคมไทยและความเป็นไปได้ในปัจจุบันแล้ว พบว่าทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด มี 2 ทางเลือก คือ งบประมาณจากรัฐบาลในรูปของกองทุน และ การเก็บภาษีจากสถานีอื่น ซึ่งในทางปฏิบัติอาจเป็นการผสมผสานจากทั้งสองแหล่งในสัดส่วนที่เหมาะสม

อย่างไรก็ดี แนวทางการจัดตั้งสถานีที่ได้นำเสนอในงานวิจัยนี้ คงยังมีข้อถกเถียงสุดท้ายสำหรับการปฏิบัติจริง เนื่องจากปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสื่อสาธารณะก็คือ การนำเสนอสิ่งที่ เป็นประโยชน์กับประชาชนทุกคน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เป็นเจ้าของสื่อร่วมกัน ดังนั้น ประเด็นเรื่อง “การจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะ” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดจาก จันทามติร่วมกันของสังคม ในด้านต่างๆ อันรวมถึงรายละเอียดอื่นที่งานวิจัยนี้อาจไม่ได้ลง รายละเอียดเชิงลึก การนำเสนอแนวคิดต่างในงานวิจัยนี้ จึงยังมีได้บรรลุเป้าหมายในทางปฏิบัติ หาก เป็นเพียงก้าวแรกๆของการสร้างทางสาธารณะ และเป็นเพียงการนำ “โทรทัศน์สาธารณะ” เดินทางออกสู่ภาคประชาสังคม และเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะร่วมกันสร้างทางเส้นนี้ให้สมบูรณ์และ แข็งแรงยิ่งขึ้น เพื่อให้มีสื่อสาธารณะเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างแท้จริง.
